

Krešimir Pavić

PRAVILA „HRVATSKE ČITAONICE“ U ĐAKOVU 1895.

Prva čitaonica u Đakovu osnovan je rano, za vrijeme Hrvatskog preporoda, godine 1841. Osnovao ju je Zbor duhovne mladeži a predsjednikom je Dragutin Tunić (opširnije u raspravi „Ilirizam u Đakovu“ u ovom zborniku). Potkraj 19. stoljeća, godine 1894. osnovali su čitaonicu u Vrpolju župnik Wallinger i bilježnik Jurković. Čitaonica u Đakovu utemeljena je godinu dana kasnije.

U Muzeju Đakovštine sačuvana su pravila čitaonice, pisana rukom na kancelarijskom papiru vel. 21 x 34,4 cm. Pravila su napisana na 8 nenumeriranih stranica, na početku devete je odobrenje vlade a nakon toga slijede tri neispisane stranice. Listovi su prošiveni trobojnim kancelarijskim koncem. Pravila su zapisana u inventarsku knjigu povijesnog odjeljenja 31, prosinca 1957. pod br. 199.

O čitaonicama u Đakovu nije se do sada pisalo, tako da postoji samo nekoliko podataka o opstojanju „Hrvatske čitaonice“ prije I. svj. rata. Čitaonicu spominje 1906. A.G. Matoš u putopisu „Od Zagreba do Beograda“ (Sabrana djela, Zagreb, 1973., sv. XI.):

„U đakovačkoj čitaonici. Čitam kako me pegla *Pokret*. Ne amiziram se dakle najbolje.

U čitaonici nema **Savremenika**, najboljeg našeg književnog lista (prema samu i ja saradnik). Raspitujem se i čujem da ga nikako nema u mjestu. I đakovačka gospoda govore u društvu i o lijepoj knjizi!“

U Historijskom arhivu u Zagrebu nalaze se „Pravila čitaoničkog društva u Đakovu“ iz 1907. pod br. 1578. Je li tada osnovana nova čitaonica ili se radi o nastavku rada iste čitaonice samo s novim pravilima, ne može se za sada reći.

Ta je čitaonica bila gospodska, kako veli Ivan Ribar u svojim uspomenama („Đakovo nekada“, Đakovački list 25. od 8. 8. 1953.), pa je mlada inteligencija nastojala da je približi građanstvu. To im je uspjelo na godišnjoj skupštini 1910.:

„**Hrvatska čitaonica** imala je 30. siječnja glavnu svoju godišnju skupštinu, pak je među mladom inteligencijom nastao pokret, da se u to naše društvo ulije

više života, da se većma primakne građanstvu, ter da ne bude lih 'Kasina' za 'gornje slojeve'. To nastojanje imalo je i potpuni uspjeh, pak je izabran odbor, u kom su zastupani predstavnici glavnih naših đakovačkih društava 'Pre-radovića', 'Sokola', 'Merkura' i 'Prosvjete' po svojim ponajodličnijim članovima. Predsjednikom je izabran Dr. Švarcmajer, da bi se tako što uži uspješniji rad zajamčio Prosvjeti. Tajnikom je u čitaonici g. Svetozar Rački, a blagajnikom Dr. Štern." (Hrvatske pučke novine 49. od 1. veljače 1910.)

Te iste godine osnovana je i pučka knjižnica i čitaonica. Drugih podataka o Hrvatskoj čitaonici nemamo. Zacijelo je postojala do 1914. kada je izbijanje svjetskog rata onemogućilo rad gotovo svih društava.

PRAVILA DRUŽTVA »HRVATSKA ČITAONICA U ĐAKOVU«

Članak I

Ime, svrha, djelokrug i sredstva društva.

§ 1.

Društvo se zove „Hrvatska čitaonica u Đakovu“.

§ 2.

Svrha društva jest razvijanje i promicanje društvenosti.

§ 3.

U tu će svrhu društvo imati potrebne prostorije, nabavljati časopise i poučne knjige, te po mogućnosti osnovati i uzdržavati društvenu knjižnicu kao što i priređivati zabave i besjede.

§ 4.

Društvo namiruje svoje potrebe:

- a) obveznim prinosci članova,
- b) kamatami društvenih glavnica,
- c) prodajom časopisa
- d) darovima

Članak II

Članovi, dužnosti i prava im.

§ 5.

Članom društva može biti svaka neporočna i samosvojna osoba mužkoga i ženskoga spola, koju odbor za člana primi.

§ 6.

Tko želi postati članom, mora se odboru najaviti podpisom pristupnice. Pristupnice imaju biti izložene 8 dana u društvenih prostorijah članovom na uvid, nakon čega društveni odbor balatažom odučuje da li se prijavljeni za člana prima ili ne.

Utoka proti odluci odbora neima. Odbor nije dužan niti vlastan priobćiti razloge, kojih je takovu molbu odbio.

§ 7.

Mjesečni prinosak i upisninu ustanovljuje glavna skupština za svaku godinu.

§ 8.

Svaki član društva obavezan je ispunjavati društvene dužnosti, promicati po mogućnosti društvene interese, a osobito da će u društvu ostati članom najmanje godinu dana, računajući od dana upisa, izim članova navedenih u § 9. slovo a i c.

§ 9.

Članom prestaje biti:

- a). Tko umre,
- b). Tko svoj istup pismeno najavi, u koliko ga ne priječi obveza u § 8. navedena.
- c). Tko skoga mu drago razloga odseli iz sjedišta društva, a ne očituje, da želi i nadalje ostati članom društva,
- d). Tko kroz pol godine dana nije uplatio članarine, pa ju neplati niti na opomenu odbora . . .
- e). Tko bude izključen iz društva.

Iz društva izključuju se oni, koji rade proti interesu društva i koji se u društvu nepristojno ponašaju.

Onaj koji je iz ovoga razloga prestao biti članom, dužan je platiti članarinu za cijelu godinu (§ 8.), te se na platež može i sudbeno potegnuti.

§ 10.

Društvenih predmetah nesmiye nijedan član odnašati bez dozvole odbora.

§ 11.

Članovi imadu pravo:

- a). polaziti društvene prostorije, tamo čitati časopise i knjige, uz revers rabiti društvene knjige i sa obitelji polaziti sve društvene zabave.
U obitelj spadaju ženitbeni drugovi i njihova nesamosvojna djeca.
- b). U glavnih skupštinah birati predsjednika i upravni odbor.
- c). u glavnih skupštinah glasovati i stavljati pismene ili ustmene predloge.
- d). na ugled tražiti račune i sve ostale društvene spise.
- e). goste dovoditi u prostorije društva.

Članak III

Zastupstvo i uprava

§ 12.

Društvom upravlja predsjednik sa odborom. Odbor sastoji od predsjednika i deset odbornika, te četiri zamjenika.

§ 13.

Predsjednika i odbornike bira glavna skupština, tajnika i blagajnika bira odbor između sebe.

Zamjenicima postaju oni, koji iza izabranih odbornika dobiju najviše glasova.

§ 14.

Predsjednik pravno zastupa društvo prema obastnim i inim osobam i upravlja svim unutarnjimi poslovima društva.

Osobita mu je dužnost:

- a). imovinu društva u celosti uzdržati uz vlastitu odgovornost,
- b). sazivati glavnu skupštinu i odborske sjednice, te istima predsjedati,
- c). nadzirati cijelo društveno poslovanje,
- d). koncem godine predložiti skupštini izkaz i izvješća o svom djelovanju,
- e). supodpisati svaki društveni spis,
- f). Kako u skupštinah tako i u odborskih sjednica imade u slučaju jednako porazdjeljenih glasova odlučujući glas.
- g). Konačno može predsjednik manje troškove sam doznačivati, ako ne nadmašuju svotu od 10 kruna.

Zapriečena predsjednika zamjenjuje po dobi najstariji član odbora.

§ 15.

Tajniku je dužnost obavljati sve pisarske poslove društva, sastavljati dopise, voditi zapisnike skupština i odborskih sjednica, te supodpisati svaki društveni spis, zatim voditi i upravljati društveni inventar. Zapriečena tajnika zamjenjuje jedan od odbornika.

§ 16.

Blagajnik vodi novčane poslove društva. Dužnost mu je uz vlastitu (jedna riječ nečitka) primati novčane dohodke, ubirati prinose, predlagati odboru one članove društva, koji članarinu duguju šest mjeseci (§ 9.), te na doznaku predsjednika izplaćivati sve račune.

Na zahtjev predsjednika ili dvojice odbornika dužan je u svako doba izkazati stanje blagajne i dotične račune, a redovito svake pol godine izvješćivati u odborskoj sjednici o stanju blagajne.

Koncem svake godine imade blagajnik podneti zaključni račun na prvobitnu reviziju, koju će obaviti predsjednik sa dvojicom odbornika; na drugotnoj reviziji predložiti će račune glavnoj skupštini.

Za svaki primitak odgovoran je blagajnik, za svaki izdatak predsjednik sa blagajnikom solidarno.

§ 17.

Odborske sjednice drže se redovito svaki mjesec, a ako uztreba i više puta. Predsjednik je dužan sazvati odborsku sjednicu i onda, ako to pismeno uztraže polovica odbornika uz naznaku predmeta.

U djelokrug odbora spada:

- a). primati, odbijati i izključivati članove kao što i izravnati razmirice između društvenih članova,
 - b). doznačivati novčane svote iznad 10 kruna,
 - c). nadzirati u obće celo poslovanje oko društvenog imetka,
 - d). opredjeljivati društvene zabave,
 - e). riešavati pritužbe pojedinih članovah kao i važnije dopise i predmete na predlog predsjednika ili kojega odbornika,
 - f). opredjeljivati vrieme i sastavljati program za glavnu skupštinu,
 - g). birati iz svoje sredine tajnika i blagajnika.
- Odbor je kompetentan stvarati valjane zaključke, ako je osim predsjednika prisutno još šest odbornika.

§ 18.

Glavna skupština.

Glavna skupština ili je redovita ili vanredna.

Redovita glavna skupština imade se sazvati tečajem mjeseca siečnja.

Vanrednu skupštinu sazivlje predsjednik iz važnih razloga ili kada to zahtjeva trećina članova pismeno uz naznaku dnevnoga reda. U ovom posljednjem slučaju dužan je predsjednik za 8 dana glavnu skupštinu sazvati. Vrieme kada će se glavna skupština obdržavati kao što i sam program skupštine ima se svakomu članu pismeno objaviti osam dana unapred.

§ 19.

U djelokrug glavne skupštine spada:

- a). izabrati predsjednika i upravni odbor,
- b). mijenjati društvena pravila (§ 21.),
- c). saslušati izvješća o cijelokupnoj upravi društva,
- d). za (jedna riječ nečitka) računa izabrati trojicu od skupštinara,
- e). ustanovljivati proračun za dojduću godinu,
- f). riešavati predloge članova,
- g). podjeljivati absolutorij djelovanju svih društvenih častnika i odbornika,
- h). izravnjivati nesporazumljenje između predsjednika i odbora,
- i). zaključivati o prestanku društva, i ako se razlaz zaključí, razpolagati društvenom imovinom (§ 22.).

U glavnih skupštinah odlučuje se nadpolovičnom većinom glasova prisutnih članova, kojih najmanje jedna polovica od svih društvenih članova na okupu biti mora.

Ako se nebi sakupio potrebiti broj članova onda se sazivlje skupština po drugiput, u kojoj prisutni broj članova, pa bilo ih ma koliko, stvara valjane zaključke.

Druga glavna skupština ima se sazvati najdulje za 8 dana.

Članak IV

Konačne ustanove:

§ 20.

Društveni jezik je isključivo hrvatski.

§ 21.

Promjenu društvenih pravila može tražiti desetorica članova.

Takav predlog ima se pismeno podneti odboru najmanje tri dana prije glavne skupštine. Odbor imade takav predlog posebno proglasiti u društvenih prostorijah.

§ 22.

Društvo prestaje

a). oblastnom odredbom,

b). zaključkom članova na glavnoj skupštini, na kojoj mora biti najmanje tri četvrtine od svih članova društva i ako ovi zaključče absolutnom većinom glasova, da društvo ima prestati.

Predlog o razlazu društva imade se prijaviti pismeno odboru najmanje tri dana prije glavne skupštine, a odbor mora takav predlog posebice proglasiti u društvenih prostorija.

§ 23.

Ako bi društvo po oblasti razpušteno bilo imade čista društvena imovina nakon obavljene likvidacije pripasti školskoj zakladi trgovišta Djakova.

Djakovo 6. listopada 1895.

Ante Batušić
Stevo Turković
Šikić kot. pristav

Dr Vladimir Prebeg
Dragutin Nanicini
Vladaj Čačinović
Dr Horvatić
Jaroslav pl. Sugh

Odobrenje vlade glasi:

Broj 65.068

Ova se pravila odobravaju tim izpravkom, da se točka a). § 19. popuni sa ustanovom *na jednu godinu*.

Kr. hrv. slav. dalm. zemaljska vlada
odjel za unutarnje poslove.
U Zagrebu, dne 31. prosinca 1895.

Krešimir Pavić

THE RULES OF »HRVATSKA ČITAONICA« IN ĐAKOVO IN 1895.

The first reading room in Đakovo was founded early, during the Croatian revival, in the year 1841. The founder was the Assembly of spiritual youth. In the end of XIXth century, in 1894., priest Wallinger and notary Turković founded the reading room in Vrpolje. A year later the reading room in Đakovo was founded.

In Đakovo museum There are the rules of the reading room, in hand writing. The rules have eight pages and on the ninth there is the government's approval. About the activity in the reading room there are not many informations.